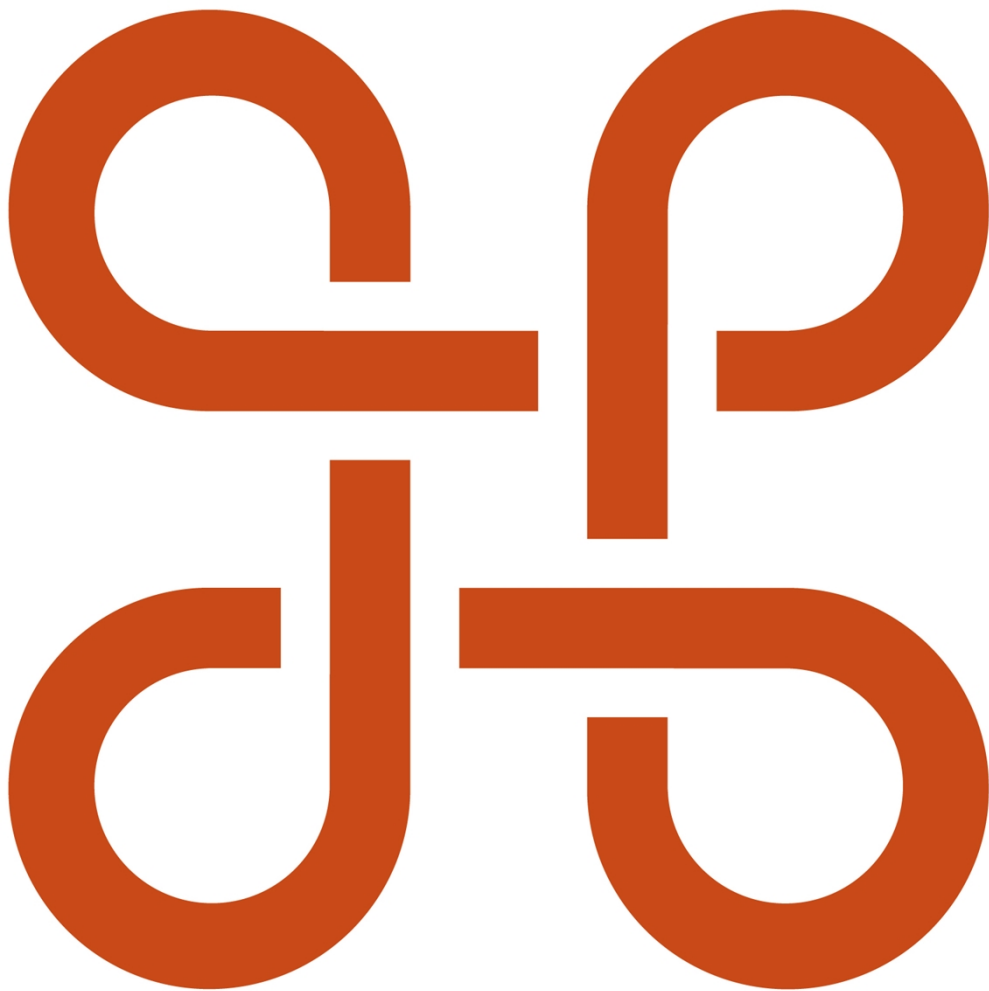

Fornlämnings- begreppet

Vägledning för tillämpning av
fornlämningsbegreppet 2 kap. 1 § och 1 a
§ kulturmiljölagen (1988:950)

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2021

Fornlämningsbegreppet. Vägledning för tillämpning av Kulturmiljölagen enligt 2 kap. 1 § och 1 a § kulturmiljölagen (1988:950).

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Diarienummer: RAÄ-2016-02054

Innehållsförteckning

1. Syftet med vägledningen.....	6
1.1 Om Riksantikvarieämbetets vägledningar för tillämpning av kulturmiljölagen.....	6
2. Fornlämningsbegreppet.....	6
2.1 Kulturmiljölagen, 2 kap. 1 § KML.....	7
2.2 Bakgrund och utgångspunkter.....	7
2.3 Definition i de allmänna råden.....	9
3. Tillämpning av fornlämningsbegreppet.....	10
3.1 Åldersrekvisitet.....	12
3.2 Bruksrekvisitet.....	12
3.3 Övergivningsrekvisitet.....	14
3.4 Ålderdomligt bruk.....	14
3.5 Äldre folklig kult.....	14
4. Antagande om tillkomsttid.....	15
5. Antikvarisk bedömning.....	16
6. Dokumentation.....	17

1. Syftet med vägledningen

1.1 Om Riksantikvarieämbetets vägledningar för tillämpning av kulturmiljölagen

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturmiljöarbetet i landet. Myndigheten ska verka för att länsstyrelsernas tillståndsprövning och tillsyn av kulturminnen och kulturmiljöer är rättssäker. I detta ligger bland annat att ge länsstyrelserna vägledning i tillämpningen av kulturmiljölagen (1988:950). Vägledningar för kulturmiljölagen syftar till att skapa samsyn, inte bara för att uppnå rättssäkerhet, utan också kvalitet och effektivitet vid tolkning och tillämpning av bestämmelserna i lagen. Därutöver kan vägledningar fylla en funktion som informationskälla för myndigheter, företagare, fastighetsägare och andra intresserade när det gäller att ta tillvara kulturmiljön. Vägledningar är inte juridiskt bindande utan är Riksantikvarieämbetets tolkning av hur bestämmelserna i kulturmiljölagen bör tillämpas.

Denna vägledning utgör ett förtydligande av Riksantikvarieämbetets allmänna råd om fornlämningar, KRFS (2020:1).

2. Fornlämningsbegreppet

I kulturmiljölagen (KML) finns en allmän definition av vad som utgör en fornlämning. Den allmänna definitionen består av tre grundläggande rekvisit, ålders-, bruks- och övergivenhetsrekvisitet, som kompletteras med en uppräkningslista av olika fornlämningskategorier. År 2014 gjordes ett tillägg med ett fjärde rekvisit, tidsgränsen 1850.¹

¹ 2 kap. 1 a § KML

2.1 Kulturmiljölagen, 2 kap. 1 § och 1 a § KML

1 § *Fornlämningar är skyddade enligt denna lag.*

Fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna:

1. *gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,*

2. *resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,*

3. *kors och minnesvårdar,*

4. *samlingsplatser för rättskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,*

5. *lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,*

6. *ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra byggnader och byggnadsverk,*

7. *färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter, och*

8. *fartyglämningar.*

Fornlämningar är också naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna till liksom lämningar efter äldre folklig kult..

1 a § *Det som sägs i 1 § gäller inte om det kan antas att lämningen tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlöst 1850 eller senare.*

En lämning som avses i första stycket får förklaras för fornlämning av länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till dess kulturhistoriska värde.

2.2 Bakgrund och utgångspunkter

Riksantikvarieämbetet tog 2014 fram en vägledning för fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring. Inför det arbetet kartlade myndigheten vad som upplevts som problematiskt med tillämpningen av 2 kap. KML och de behov av

förtydliganden som förändringarna i KML gett upphov till. Kartläggningen utgick från Riksantikvarieämbetets kunskap om lagtillämpningen samt från en dialog med länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Kartläggningen visade bl.a. att fornlämningsbegreppet och 1850-årsgränsen var de områden som var mest angelägna att tydliggöra.

Riksantikvarieämbetet har under 2018 gjort en utvärdering av länsstyrelsernas tillämpning av 1850-årsgränsen enligt 2 kap. 1 a § KML. Utvärderingen visar att länsstyrelsernas tillämpning av fornlämningsbegreppet i vissa avseenden blivit mer enhetlig, framförallt genom att länsstyrelserna har ett likartat tillvägagångssätt för att göra antaganden om en lämningens tillkomsttid. Det framkom dock tydliga tendenser till att 1850-årsgränsen fått en nästintill överordnad roll i förhållande till de övriga rekvisiten. Att tillämpningen blivit sådan att en lämning som antas vara äldre än 1850 med automatik betraktas som fornlämning har lett till att fler lämningar bedöms vara fornlämning.

Inom ramen för Riksantikvarieämbetets överinseendearbete granskas länsstyrelsernas beslut. Vid denna granskning, och vid den ovan nämnda utvärderingen, har det framkommit att besluten ofta saknar en redogörelse för grunderna till de bedömningar som görs, dvs. det framgår inte på vilka grunder en lämning bedöms vara fornlämning. God dokumentation och motiverade beslut ger kvalitetssäkrad information som bidrar inte endast till transparens och ökad rättssäkerhet utan också till ökad kunskap och förståelse för fornlämningar.

Det är viktigt att länsstyrelsernas tillämpning av bestämmelserna är enhetlig. Men lagens rekvisit för vad som är fornlämning kan ibland upplevas som otydliga. Dessutom är det inbördes förhållandet mellan rekvisiten i den allmänna definitionen och tidsgränsen 1850 inte klar eftersom det kan uppfattas som att lämningar äldre än 1850 alltid är fornlämningar, vilket inte behöver vara fallet. Tidsgränsen 1850 har i praxis fått en alltför överordnad roll i förhållande till de övriga rekvisiten.

Riksantikvarieämbetets allmänna råd syftar till att förtydliga fornlämningsbegreppet. Det handlar bland annat om att tydliggöra de olika rekvisiten och hur de ska tillämpas samt att klargöra förhållandet mellan dem. När det gäller antagande om tillkomsttid för en lämning förtydligas hur antagandet bör göras och vad konsekvensen blir av att ett antagande om tillkomst före 1850 inte kan göras. Länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet är de myndigheter som kan göra dessa bedömningar inom ramen för ansvaret för kulturmiljöarbetet.

2.3 Definition i de allmänna råden

I dessa allmänna råd avses med

Lämningar: bevarade anläggningar, strukturer och andra spår av människors verksamhet ovan och under jord, på land eller i vatten.

Den allmänna definitionen av vad som är en fornlämning i 2 kap.1 § andra stycket kulturmiljölagen (1988:950) består av tre rekvisit. För de tre rekvisiten används i dessa allmänna råd följande begrepp:

Åldersrekvisitet (lämningar efter människors verksamhet under forna tider)

Bruksrekvisitet (som har tillkommit genom äldre tiders bruk)

Övergivningsrekvisitet (som är varaktigt övergivna)

En grundförutsättning för att något ska kunna bedömas som fornlämning är att det finns *bevarade* spår på platsen. En eller flera indirekta källor eller omständigheter, utan fysiska spår, kan inte enskilt ligga till grund för att bedöma en lämning som fornlämning. Exempelvis kan historiska kartor från 1600-1800-tal markera bytomter, men utöver det bör det även finnas en arkeologisk observation i fält som klargör att det faktiskt finns en lämning på plats, såsom kulturlager eller husgrunder. Antikvarisk erfarenhet, att lämningar brukar finnas i ett visst sammanhang, är inte heller ensamt tillräckligt stöd för att något ska utgöra fornlämning. Även om den geografiska kontexten talar för att det borde finnas en lämning så behöver det finnas fysiska spår. Det räcker exempelvis inte med att förmoda att en forntida väg gått i sträckningen mellan två hålvägar, det är bara om det finns fysiska spår mellan hålvägarna som vägen kan bedömas som fornlämning. Detsamma gäller om det handlar om en vägsträckning med äldre belägg, även då bör man bekräfta att det finns bevarade delar av den äldre vägsträckningen.

Med en lämning avses spår efter *människors verksamhet*, till skillnad från en bildning som är en naturligt uppkommen formation. En lämning kan vara såväl

avsiktligt tillkommen, som olika gravar, husgrunder och runstenar, som oavsiktligt tillkommen, som kulturlager, eller erosionsspår som hålvägar och åkerterrasser.

En lämningens form eller utseende kan många gånger variera, från distinkt till obestämbar. För att bedömas som fornlämning bör lämningen inte bestå av alltför vaga och svåravgränsade spår, även om de tillkommit genom mänsklig verksamhet. Exempelvis kan kulturlager på en boplats bli allt mindre distinkt i periferin, och då bör en bedömning av var gränsen går för fornlämningen göras utifrån observerade fysiska spår. Ett annat exempel på lämningar som ofta är svåra att avgränsa är lämningar efter arbetsplatser. De kan omfatta stora ytor och ibland är lämningen endast synlig i form av förekomster av fynd, exempelvis järnframställningsplatser med slagg och kolförekomster.

3. Tillämpning av fornlämningsbegreppet

En lämning utgör fornlämning om

- 1. åldersrequisitet, bruksrequisitet och övergivenhetsrequisitet är uppfyllda,*
- 2. lämningen ingår i de uppräknade kategorierna i 2 kap 1 § andra stycket 1-8 kulturmiljölagen (1988:950) och*
- 3. lämningen kan antas ha tillkommit eller, ifråga om fartyglämning, förlist före 1850 eller*
- 4. den är en lämning efter äldre folklig kult, 2 kap. 1 § tredje stycket kulturmiljölagen (1988:950), som kan antas ha tillkommit före 1850.*

En naturbildning utgör en fornlämning om ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna till den.

En lämning utgör också en fornlämning om länsstyrelsen förklarar lämningen för fornlämning enligt 2 kap. 1 a § andra stycket kulturmiljölagen (1988:950).

Åldersrekvisitet är uppfyllt om lämningen är från människors verksamhet under forna tider. Vilken tidsperiod som utgör forna tider beror på vilken typ av lämning det är fråga om varför bedömningen blir olika för olika typer av lämningar. Bedömningen görs utifrån de bruk som lämningen utgör spår efter och när de har upphört att vara allmänt förekommande. Bedömningen är inte beroende av om lämningen tillkommit före 1850.

Bruksrekvisitet är uppfyllt om lämningen har tillkommit i samband med verksamheter, sedvänjor, tekniker eller metoder som inte längre är allmänt förekommande. Musealt eller antikvariskt bruk medför inte att verksamheten, sedvänjan, tekniken eller metoden är allmänt förekommande.

Övergivenhetsrekvisitet är uppfyllt om lämningen varaktigt har upphört att användas för den eller de verksamheter för vilka den från början varit avsedd.

Ålderdomligt bruk är uppfyllt om bruket och den föreställning som är knutet till naturbildningen inte längre är allmänt förekommande.

Äldre i äldre folklig kult är uppfyllt om lämningen har tillkommit i samband med ett bruk och en föreställning som inte längre är allmänt förekommande.

Allmänt förekommande kan avse förekomst nationellt eller regionalt.

För att utgöra en fornlämning måste en lämning uppfylla samtliga i lagen angivna rekvisit. Bedömningen av om en lämning utgör fornlämning görs först utifrån ålders-, bruks- och övergivenhetsrekvisiten. Lämningen ska också ingå i en av de uppräknade kategorierna i 2 kap 1 § andra stycket 1-8 KML. Om lämningen uppfyller alla tre rekvisit och ingår i en av kategorierna görs slutligen en bedömning av om lämningen tillkommit före eller efter 1850.

Lagens uppdelning i ålders-, bruks- och övergivenhetsrekvisitet innebär inte att det går att göra någon strikt åtskillnad mellan rekvisiten, utan de kopplar i varandra på olika sätt. Enligt förarbeten till KML bör de lämningar som bedöms som

fornlämning härröra från ett äldre och väsentligen överspelat skede i kulturhistorien och som tidpunkt för det moderna Sveriges framväxt anges 1800-talets mitt.²

3.1 Åldersrekvisitet

Åldersrekvisitet. Enligt förarbeten till KML ska inte forna tider ses som en tidsangivelse, utan rekvisitet innefattar ett tolkningsutrymme som medger en differentierad syn på olika lämningstypers ålder.³

Centralt för bedömningen om en lämning kan vara från forna tider är när den verksamhet, teknik eller metod som lämningen är spår efter upphört att vara allmänt förekommande, antingen i hela landet eller i en region.

Exempelvis kan alla förhistoriska gravanläggningar räknas till forna tider som för dessa upphörde på 900-1000-talen då de gravformerna försvann med kristendomens införande. Senare exempel kan vara att fångstgropar användes från förhistorisk tid ända till 1864 då metoden förbjöds, med andra ord sträcker sig forna tider avseende fångstgropar fram till 1864. Ett annat exempel är träkolning, som var allmänt förekommande från medeltiden ända till slutet av andra världskriget 1945. När begreppet forna tider för en lämningstyp sträcker sig till efter 1850 så kan de lämningar som tillkommit efter 1850 inte bedömas som fornlämning. Sådana lämningar kan erhålla skydd som fornlämning efter beslut av länsstyrelsen om fornlämningsförklaring enligt 2 kap. 1 a § andra stycket KML

3.2 Bruksrekvisitet

Bruksrekvisitet avser verksamheter, sedvänjor, tekniker eller metoder som inte längre är *allmänt förekommande*. För att kunna bedöma om en lämning uppfyller bruksrekvisitet så behöver den tolkas, det vill säga vad den är spår efter.

Det kan ibland vara svårt att tolka vilken verksamhet en lämning är spår efter. Många av de i lagen uppräknade fornlämningskategorier anspelar på verksamheter

² Prop. 2012/13:96 s. 45.

³ Prop. 2012/13:96 s. 46.

som har stor spännvidd när det gäller äldre tiders bruk, bland annat verksamheten att anlägga bostäder, lämningar efter arbetsliv och näringsfång, färdvägar etc. Att exempelvis sommarstuga som används för bostadsändamål på en gammal fåbodvall. I det sammanhanget blir det för oprecist att tala om att platsen är i bruk för bostadsändamål. Istället bör man ta fasta på fåbodens primära användning och att bruket som fåbod upphört, dvs. att platsen används för friluftsjändamål och som sommarstuga är ett helt annat brukningssätt. Ett annat exempel är en tidigare allmän landsväg som i dag används som gång- eller enskild körväg. Om användningen som allmän landsväg har upphört så bör användningen som gång- eller enskild körväg ses som ett väsentligen annat bruk.

Om det inte går att tolka från vilken verksamhet lämningen är spår efter bör den vanligen inte bedömas som fornlämning. Undantag kan vara om lämningen är konstruerad i en teknik eller med en metod som inte längre är allmänt förekommande. Som exempel kan nämnas husgrunder byggda av obearbetad natursten eller som består av stensatta stolphål.

Med allmänt förekommande menas verksamheter, tekniker och metoder som inte längre förekommer eller används i sitt ursprungliga syfte. Att verksamheten eller metoden inte är allmänt förekommande utesluter inte att den kan användas i museala eller antikvariska sammanhang. Exempelvis förekommer kolning i mila efter 1945, men inte som allmänt förekommande näringsverksamhet, utan mer som en museal aktivitet.

Allmänt förekommande kan avse förekomst såväl nationellt som regionalt, exempelvis att en verksamhet eller metod kan vara allmänt förekommande i en region inom landet men inte förekomma på annat håll. Beroende på både geografiska, ekonomiska eller sociala förutsättningar kan lämningar efter olika verksamheter finnas ojämnt fördelade i landet, exempelvis att fångstgropar för älg inte påträffas i södra Sverige eller att stenmurar finns i odlingslandskap i hela landet, men är vanligast i Götalands skogs- och mellanbygder. En typ av verksamhet skulle också kunna ha upphört tidigare i en del av landet medan den fortfarande var i bruk på andra håll, exempelvis kan renskötsel ha haft en större geografisk utbredning i äldre tid än under senare århundraden.

3.3 Övergivenhetsrekvisitet

Övergivenhetsrekvisitet syftar på när lämningens användning varaktigt har upphört för den eller de verksamheter för vilka den från början varit avsedd, dvs. den eller de ursprungliga eller primära funktionerna.⁴ Övergivenhetsrekvisitet syftar inte på att lämningen eller platsen blivit övergiven i meningen att ingen längre utnyttjar den, utan att den blivit övergiven för sitt ursprungliga syfte. Särskilt gäller detta ytstora lämningar som fossil åkermark, som tydligt har en annan användning i dag, exempelvis skogsmark eller betesmark. Andra exempel kan vara att vissa fåbodar i dag inte används agrart utan för jakt- och friluftssändamål.

En lämning är varaktigt övergiven då den eller de verksamheter den är ett spår efter inte kan återupptas.

3.4 Ålderdomligt bruk

Förutom de lämningar som är angivna i lagens kategorier kan även naturbildningar utgöra fornlämningar om de är uttryck för ett ålderdomligt bruk, sägner eller märkliga historiska minnen. Naturbildningen är inte en lämning som människan skapat, utan en bildning som det finns en dokumenterad sägen eller föreställning knutet till. Föreställningen ska inte längre vara allmänt förekommande. Exempelvis kan en bergsbrant som utpekats som ättestupa utgöra fornlämning eftersom sägnen eller föreställningen i sig är ålderdomlig. Ett annat exempel kan vara en hälsokälla, som kan bedömas som fornlämning om det är känt att det funnits föreställningar knutna till källan som inte längre är allmänt förekommande. Rekvisitet om tillkomst före 1850 är inte tillämpligt i och med att det inte handlar om en av människan skapad lämning utan om föreställningar kopplade till naturbildningar.

3.5 Äldre folklig kult

En lämning efter äldre folklig kult kan bedömas som fornlämning. Med det avses en lämning som har tillkommit i samband med ett bruk och en föreställning som inte längre är allmänt förekommande. Det kan exempelvis handla om ett offerkast, där man i äldre tid kastat stenar eller pinnar i tron att handlingen ska avvärja

⁴ Prop. 1987/88:104 s. 35.

olycka. I de fall detta bruk förekommer än i dag kan det sägas ha övergått i en ny sedvänja utan historisk koppling, i och med att man numera inte längre tror att olycka kan avvärjas på det viset. Eftersom det är fråga om en lämning skapad av människan så är rekvisitet om tillkomst före år 1850 tillämpligt.

4. Antagande om tillkomsttid

Om lämningen har konstaterats uppfylla åldersrekvisitet, bruksrekvisitet och övergivenhetsrekvisitet samt ingår i en av kategorierna i 2 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) eller är en lämning efter äldre folklig kult, 2 kap. 1 § tredje stycket kulturmiljölagen (1988:950) görs därefter en bedömning av om den kan antas ha tillkommit eller, i fråga om fartygslämning, förlist före 1850. Ett antagande om tillkomsttid bör resultera i en uppskattning av när den eller de verksamheter som lämningen är spår efter startade på platsen eller när fartyget förliste.

Om det inte går att göra ett antagande om att en lämning har tillkommit eller, i fråga om fartygslämning, förlist före 1850 bör lämningen inte bedömas som fornlämning. En sådan lämning kan komma ifråga för fornlämningsförklaring enligt 2 kap. 1 a § andra stycket kulturmiljölagen (1988:950).

Antagandet om en lämningens tillkomsttid behövs för att avgöra om den har tillkommit eller, i fråga om fartygslämning, förlist före 1850. Det innebär inte att ett exakt årtal behöver anges, utan huvudsyftet är att klargöra om lämningens tillkomst ligger i tiden före eller efter 1850. I många fall är det uppenbart att en lämning är från tiden före 1850, och då behövs inget antagande, exempelvis för förhistoriska eller medeltida lämningar, som förkristna gravar, fornborgar, runstenar, klosterruiner etc.

Antagandet om lämningens tillkomst bör vara en sannolik åldersbestämning av när den verksamhet som lämningen är spår efter startade på platsen. Efterforskningen bör ligga på en rimlig nivå, vilket innebär att bedömningen kan baseras på skrivna källor och kartmaterial, samt historiska, kulturgeografiska eller arkeologiska kunskaper och metoder. Information som kan indikera lämningens tillkomsttid kan också finnas i Fornsök (KMR).

Om det inte går att göra ett antagande om tillkomsttid före 1850 bör lämningen inte bedömas som fornlämning i och med att lämningen då inte uppfyller kravet i 2 kap. 1 a § KML.

5. Antikvarisk bedömning

En antikvarisk bedömning görs för att utreda om en lämning eller naturbildning utgör en fornlämning. Underlag för bedömningen kan utgöras av besiktning och relevant information från

- a) Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (kulturmiljöregistret),*
- b) historiska, topografiska och geologiska kartor,*
- c) ortnamn,*
- d) kunskapsunderlag framtagna av kommuner, länsstyrelser eller museer samt miljökonsekvensbeskrivningar enligt miljöbalken (1998:808), som kommit till länsstyrelsens kännedom,*
- e) resultat från arkeologiska utredningar, förundersökningar och undersökningar,*
- f) skriftliga källor och annat arkivmaterial samt*
- g) annan information om lämningen som kommit till länsstyrelsens kännedom.*

För att utreda om en lämning eller naturbildning utgör en fornlämning räcker det ofta med att tolka vilken lämningstyp lämningen kan föras till, speciellt i de fall lämningstypen alltid är förhistorisk eller medeltida. Detsamma gäller för de lämningar som uppenbart är sentida. I dessa uppenbara fall behövs inga ytterligare underlag för bedömning.

Om det däremot råder osäkerhet om lämningen kan bedömas som fornlämning så behövs i många fall ett eller flera underlag för att kunna göra en antikvarisk bedömning. Särskilt gäller detta för de typer av lämningar som kan härröra från

tiden såväl före som efter år 1850. En utredning om en lämningens tillkomsttid bör ligga på en rimlig nivå, i regel är det tillräckligt att använda någon eller några av de källor som anges i de allmänna råden. Att anta tiden för en lämningens tillkomst genom arkeologiska undersökningar och naturvetenskapliga metoder är inte rimligt annat än i undantagsfall inom ramen för arkeologiska utredningar enligt 2 kap. 11 § KML.

6. Dokumentation

I ett tillståndsbeslut enligt 2 kap. 7, 8, 12 eller 13 §§ kulturmiljölagen (1988:950) som avser en typ av lämning som kan ha tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlist antingen före eller efter 1850 bör länsstyrelsen ange hur åldersrekvisitet, bruksrekvisitet och övergivenhetsrekvisitet är uppfyllda. Samt om beslutet avser en typ av lämning som kan ha tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlist antingen före eller efter 1850 bör dessutom ange grunderna för antagandet om tillkomsttid anges.

I samrådsärenden enligt 2 kap. 10 § kulturmiljölagen (1988:950) som avser en typ av lämning som kan ha tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlist antingen före eller efter 1850 bör länsstyrelsen dokumentera sitt antagande om tillkomsttid.

I ett tillståndsbeslut från länsstyrelsen bör det framgå att den aktuella lämningen uppfyller lagens olika rekvisit för fornlämning. Om den aktuella lämningen är av en typ som alltid uppfyller alla rekvisit, t.ex. förhistoriska och medeltida lämningstyper, så behöver endast lämningstypen anges.

Om lämningen däremot är av en typ som kan ha tillkommit eller, i fråga om fartyglämning, förlist antingen före eller efter 1850 behöver länsstyrelsen i beslutet ange hur ålders-, bruks- och övergivenhetsrekvisitet är uppfyllda. Beslutet bör även innehålla en redogörelse för vad som ligger till grund för länsstyrelsens bedömning av tidpunkten för lämningens tillkomst. Redogörelsen bör ligga på en rimlig och kortfattad nivå. Exempelvis kan det i ett beslut gällande en torplämning kortfattat anges att länsstyrelsen anser att ålders-, bruks- och övergivenhetsrekvisitet är uppfyllda genom att torpet numera är en ruin och är upptagen som i bruk varande på en historisk karta från t.ex. 1830. Bruksrekvisitet i

detta fall är uppfyllt i och med att verksamheten knuten till bosättningsformen torp upphört.

Genom samråd har länsstyrelsen en möjlighet att påverka ett arbetsföretags effekter på fornlämningsmiljöer. En stor andel av de kontakter länsstyrelsen har med företagare resulterar i att ingrepp i fornlämningar avstyrs och att arbetsföretaget anpassas till kulturmiljön och de eventuella fornlämningarna. I dessa fall fattas oftast inget beslut enligt KML utan samrådet blir den enda insatsen från myndigheten. Därför är det viktigt att samrådet dokumenteras för att bevara kunskapen om de avväganden som gjorts. Det är en fördel om länsstyrelsens bedömning av vad som är en fornlämning eller inte redan i samrådsskedet dokumenteras i Fornreg, som är systemet för registrering i kulturmiljöregistret.

